

MONG MUỐN CỦA NGƯỜI CAO TUỔI VỀ VAI TRÒ CHĂM SÓC ĐỜI SỐNG TINH THẦN CỦA CON CÁI

HOÀNG THỊ HOA MAI
Viện Nghiên cứu Con người, Gia đình và Giới

Nhận bài ngày 25/6/2026. Sửa chữa xong 10/7/2026. Duyệt đăng 15/7/2026.

Abstract

Drawing on data from the 2026 institutional research project entitled “The roles of sons and daughters in supporting the emotional well-being of older adults in rural areas in the context of digital transformation,” conducted in Nguyen Du Commune, Hung Yen Province, this article examines older adults’ expectations regarding their children’s role in providing emotional care. The findings indicate that 68.8% of older adults express a strong desire to receive attention and care from their children, with visits and conversations ranking as their highest priority (71.7%). Conversely, the need to confide in their children when feeling sad or lonely accounts for the lowest proportion (35.8%). Educational attainment is the factor most strongly associated with the need to be respected and have one’s opinions heard, particularly among those with higher levels of education. Older women place greater importance on physical presence and verbal interaction than older men. The need for attention is highest among those aged 70–79 and gradually declines among individuals aged 80 and above.

Keywords: Emotional well-being, older adults, role of children.

1. Đặt vấn đề

Theo UNFPA Việt Nam (2026) chỉ ra Việt Nam là một trong các quốc gia có tốc độ già hóa dân số nhanh nhất thế giới. Những người từ 60 tuổi trở lên chiếm 11,9% tổng dân số vào năm 2019 và đến năm 2050 con số này sẽ tăng lên hơn 25%. Trong bối cảnh này đời sống tinh thần đóng vai trò quan trọng cốt yếu đối với sức khỏe và sự trường thọ của người cao tuổi. Việc đảm bảo chăm sóc về tâm lý, tình cảm và sự hài hòa với con cháu được nhận diện là tiền đề cơ bản để người cao tuổi sống lâu, sống thọ, thậm chí quan trọng hơn cả sự chu cấp về vật chất (Nguyễn Thành Trung, 2008).

Về mặt pháp lý, Điều 10 Luật Người cao tuổi năm 2009 quy định: phụng dưỡng người cao tuổi là chăm sóc đời sống tinh thần, vật chất nhằm đáp ứng nhu cầu cơ bản về ăn, mặc, ở, đi lại, chăm sóc sức khỏe và các nhu cầu về vui chơi, giải trí, thông tin, giao tiếp, học tập của người cao tuổi. Tuy nhiên, việc thực hiện đạo hiếu có sự khác biệt rõ rệt giữa con trai và con gái do ảnh hưởng của cả giá trị truyền thống lẫn biến đổi xã hội hiện đại. Do đó, việc nhận diện chính xác mong muốn của người cao tuổi đối với vai trò chăm sóc tinh thần từ con cái là bước đi cần thiết nhằm làm rõ những tâm tư, nguyện vọng thực tế của họ trong bối cảnh hiện nay.

2. Tổng quan tài liệu

Theo quan niệm truyền thống “trẻ cậy cha, già cậy con”, con trai vẫn là đối tượng nhận được sự kỳ vọng lớn nhất. Kết quả nghiên cứu của Lê Ngọc Lân, Nguyễn Hữu Minh, Trần Quý Long (2011) chỉ ra xu hướng người cao tuổi mong muốn sống với con trai chiếm tới 67,7%, trong khi tỷ lệ này ở con gái chỉ 5,5%. Con trai thường gắn liền với các lợi ích kinh tế, hỗ trợ tài chính hàng tháng và giải quyết các sự việc trọng đại như xây sửa nhà cửa (Nguyễn Thị Lan, 2024; Phan Thị Luyện, 2020). Tuy nhiên, về mặt cảm xúc, con trai thường ít bộc lộ tình cảm và thiếu sự hỏi han tinh tế hàng ngày, khoảng 30% người cao tuổi vẫn khao khát được con cái kính trọng và chăm sóc tốt hơn (Mộc Thanh, 2026; Lê Ngọc Lân, Nguyễn Hữu Minh, Trần Quý Long, 2011).

Email: hoamaihoang0209@gmail.com

Ngược lại, những nghiên cứu về sự quan tâm của con gái cho thấy con gái đang khẳng định ưu thế vượt trội trong việc mang lại hạnh phúc thực chất cho cha mẹ. Việc sống chung với con gái giúp người cao tuổi giảm bớt sự cô đơn, lo lắng và cải thiện sức khỏe (Mỹ Hạnh, 2024). Con gái thường duy trì kết nối thường xuyên qua các cuộc gọi, quan tâm đến những chi tiết nhỏ nhất, giúp cha mẹ cảm thấy được yêu thương (Mộc Thanh, 2026). Đặc biệt, trình độ học vấn của con gái tỷ lệ thuận với mức độ hạnh phúc của cha mẹ nhờ kỹ năng giao tiếp và kiến thức chăm sóc khoa học hơn (Mỹ Hạnh, 2024).

Trong xã hội hiện đại, cấu trúc gia đình dịch chuyển sang mô hình hạt nhân khiến tỷ lệ người cao tuổi sống chung với con cái giảm mạnh (Nguyễn Thảo, 2021; Trần Thị Minh Thi, 2025). Bên cạnh đó, Lê Thị Hồng Hải (2013) chỉ ra phần lớn cha mẹ vẫn mong muốn sống với con cháu để tương trợ lẫn nhau, nhưng xu hướng sống độc lập để hưởng thụ tự do đang gia tăng. Thậm chí, một bộ phận người cao tuổi hiện đại đã chủ động lên kế hoạch tài chính để vào viện dưỡng lão hoặc thuê người chăm sóc nhằm giảm áp lực cho con trai (Minh Nguyệt, 2024). Theo Trần Thị Mai Hoa (2020), người cao tuổi có nhu cầu lớn về trò chuyện, được tôn trọng và tham gia sinh hoạt cộng đồng. Sự thiếu kết nối với con cháu là yếu tố lớn gây ảnh hưởng đến tinh thần, cần có sự hỗ trợ cảm xúc thường xuyên từ người thân. Mong muốn của người cao tuổi hiện nay là sự kết hợp giữa việc duy trì đạo hiếu truyền thống và việc tôn trọng quyền sống độc lập, tự do của mỗi cá nhân (Lê Minh Phong, 2025; Minh Nguyệt, 2024).

3. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết sử dụng kết quả nghiên cứu định lượng của nhiệm vụ cơ sở năm 2026 “*Vai trò của con trai và con gái trong chăm sóc đời sống tinh thần cho người cao tuổi ở khu vực nông thôn trong bối cảnh chuyển đổi số*” (Nghiên cứu tại xã Nguyễn Du, tỉnh Hưng Yên) do tác giả là chủ nhiệm, Viện Nghiên cứu Con người, Gia đình và Giới là cơ quan chủ trì¹. Nhiệm vụ nghiên cứu tập trung làm rõ thực trạng con trai và con gái chăm sóc đời sống tinh thần của người cao tuổi trên địa bàn xã với 200 mẫu bảng hỏi người cao tuổi. Mẫu nghiên cứu định lượng để phân tích nhiệm vụ là 545 mẫu. Ngoài ra, nghiên cứu còn thực hiện phỏng vấn sâu người cao tuổi cùng con trai, con gái của họ để củng cố và bổ sung dữ liệu cho nghiên cứu.

Mục đích của bài viết nhằm làm rõ mong muốn của người cao tuổi về trách nhiệm chăm sóc đời sống tinh thần của con trai và con gái. Thông qua việc nhận diện mong muốn được con cái quan tâm nhiều hơn hay không, cũng như làm rõ người cao tuổi mong muốn những điều gì từ con cái để nâng cao việc chăm sóc đời sống tinh thần.

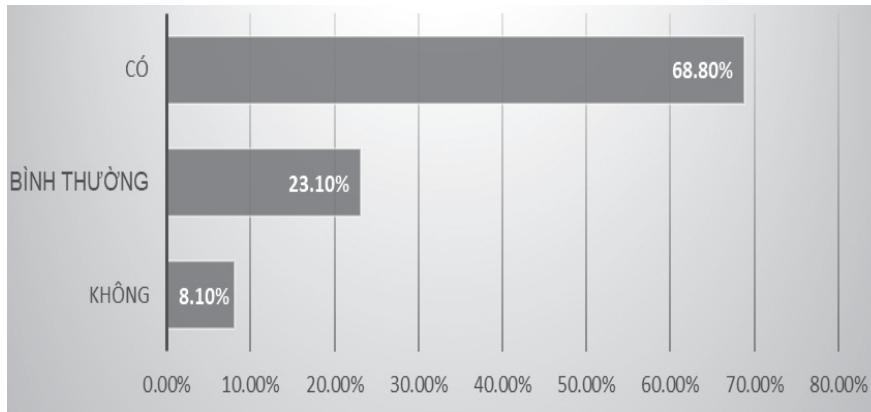
4. Kết quả nghiên cứu

4.1. Mức độ mong muốn của người cao tuổi về sự quan tâm của con cái

Trong văn hóa Việt Nam, truyền thống “trẻ cậy cha, già cậy con” vẫn là nền tảng đạo đức cốt lõi, phản ánh mức độ kỳ vọng của người cao tuổi vào sự quan tâm của con cái. Kết quả nghiên cứu thực nghiệm của Phan Thị Luyện (2020) ghi nhận có tới 84,2% người từ 55 tuổi trở lên bày tỏ nguyện vọng được con cái trực tiếp chăm sóc thay vì các hình thức hỗ trợ khác khi về già hoặc lúc ốm đau. Mặc dù xu hướng sống riêng đang gia tăng do quá trình hiện đại hóa, nhưng phần lớn người cao tuổi vẫn khẳng định rằng việc sống cùng con cháu giúp họ cảm thấy cuộc sống vui vẻ và có ý nghĩa hơn (Nguyễn Thảo, 2021; Lê Thế Vững, 2022). Kết quả khảo sát của nhiệm vụ cho thấy nhu cầu được con cái quan tâm và chăm sóc tinh thần của người cao tuổi hiện nay đang ở mức cao, có đến 68,8% tỷ lệ người cao tuổi trả lời “có” khi được hỏi về việc họ có mong muốn được quan tâm nhiều hơn hay không.

1) Bài viết là sản phẩm của nhiệm vụ khoa học cấp cơ sở năm 2026 “*Vai trò của con trai và con gái trong chăm sóc đời sống tinh thần cho người cao tuổi ở khu vực nông thôn trong bối cảnh chuyển đổi số*” (Nghiên cứu tại xã Nguyễn Du, tỉnh Hưng Yên) do ThS. Hoàng Thị Hoa Mai làm chủ nhiệm, Viện Nghiên cứu Con người, Gia đình và Giới là cơ quan chủ trì.

Biểu đồ 1: Mức độ mong muốn của người cao tuổi về sự quan tâm của con cái

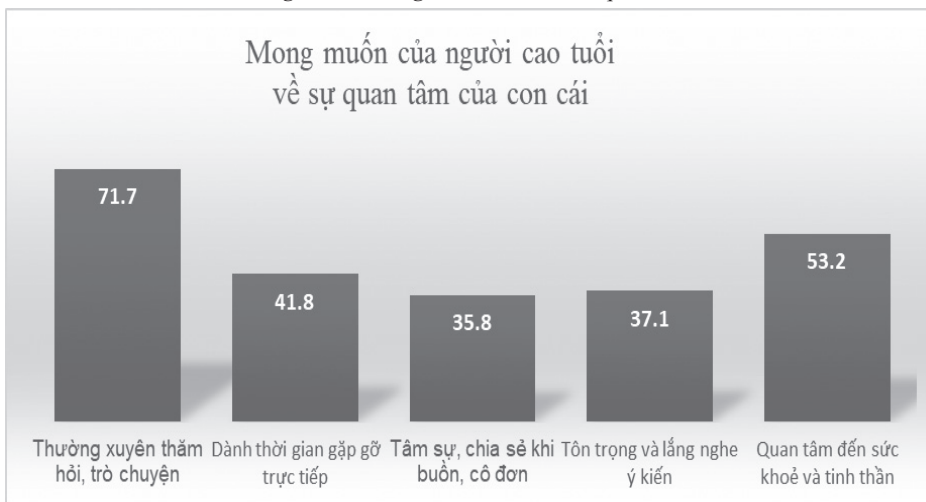

Nguồn: Số liệu khảo sát nhiệm vụ cơ sở năm 2026

Cùng với đó, 23,1% người cao tuổi lựa chọn phương án “bình thường”, điều này cho thấy một bộ phận người cao tuổi đang dần thích nghi với lối sống tự chủ hoặc không muốn gây áp lực lên con cái. Ngược lại, tỷ lệ khiêm tốn 8,1% người trả lời “không” mong muốn được quan tâm càng khẳng định mạnh mẽ rằng nhu cầu kết nối tình cảm vẫn là mong mỏi sâu sắc nhất của người cao tuổi.

4.2. Những mong muốn của người cao tuổi về sự quan tâm của con cái

Biểu đồ 2: Mong muốn của người cao tuổi về sự quan tâm của con cái

Nguồn: Số liệu khảo sát nhiệm vụ cơ sở năm 2026

Nhìn chung, kết quả khảo sát về mong muốn của người cao tuổi đối với sự quan tâm của con cái đã phản ánh sâu sắc nhu cầu về đời sống tinh thần trong bối cảnh xã hội hiện đại. Trong đó, nhu cầu lớn nhất của người cao tuổi là được con cái “thường xuyên thăm hỏi, trò chuyện” (71,7%), minh chứng cho việc người cao tuổi đánh giá việc tương tác tinh thần hàng ngày quan trọng hơn cả việc gặp gỡ trực tiếp hay các yếu tố khác. Bên cạnh đó, có 53,2% người cao tuổi mong muốn con cái “quan tâm đến sức khỏe và tinh thần”, cho thấy người cao tuổi rất cần sự trợ giúp và động viên kịp thời từ người thân. Mong muốn con cái dành thời gian gặp gỡ trực tiếp (41,8%) cho thấy dù công nghệ số đã phát triển, nhưng việc gặp gỡ trực tiếp con cái đối với người cao tuổi vẫn là một nhu cầu quan trọng. Đồng thời, nhu cầu được “tôn trọng và lắng nghe ý kiến” (37,1%) cho thấy người cao tuổi vẫn muốn giữ vị thế và tiếng nói của mình đối với con cái. Cuối cùng, “tâm sự chia sẻ khi buồn, cô đơn” (35,8%) có tỷ lệ lựa chọn thấp nhất trong các nội dung khảo sát.

4.3. Mối liên hệ giữa các yếu tố cá nhân và nguyện vọng được con cái quan tâm, chăm sóc của người cao tuổi

Bảng 1: Mối liên hệ giữa các yếu tố trình độ học vấn, giới tính, nhóm tuổi với nhu cầu nhận được sự quan tâm từ con cái ở người cao tuổi (%)

Yếu tố	Không mong muốn	Bình thường	Có mong muốn
Chung	8,1	23,1	68,8
Trình độ học vấn***			
Tiểu học trở xuống	17,2	16,4	66,4
Trung học cơ sở	6,9	28,5	64,4
Trung học phổ thông trở lên	2,4	16,1	81,5
Giới tính*			
Nam	4,9	22,9	72,2
Nữ	11,1	23,3	65,6
Nhóm tuổi*			
Nhóm 60-69 tuổi	12,2	23,3	64,4
Nhóm 70-79 tuổi	4,5	24,0	71,5
Nhóm 80 trở lên	11,7	19,5	68,8

Ghi chú: Mức ý nghĩa thống kê * $p < 0,05$; *** $p < 0,001$.

Nguồn: Số liệu nhiệm vụ cơ sở năm 2026

Kết quả khảo sát cho thấy trình độ học vấn là nhân tố có mối quan hệ chặt chẽ nhất với nhu cầu cần quan tâm của người cao tuổi ($P < 0,001$). Trong đó, nhóm người cao tuổi có trình độ học vấn trung học phổ thông trở lên đạt tỷ lệ mong muốn cao nhất (81,5%) trong khi tỷ lệ không mong muốn chỉ chiếm (2,4%). Điều này phản ánh rằng những người có học vấn cao thường đề cao giá trị cảm xúc - yếu tố hiện được coi là giá trị cốt lõi trong thang bậc giá trị con cái hiện nay (Nguyễn Thị Lan, 2023). Nhóm tiểu học trở xuống có tỷ lệ “không mong muốn” cao nhất (17,2%), điều này có thể đến từ thói quen tự lực và gần kết cộng đồng ở khu vực nông thôn, như nghiên cứu Phan Thuận (2020) đã chỉ ra ở khu vực nông thôn, người già thường có thói quen tự chăm sóc lẫn nhau hoặc tìm kiếm sự an ủi từ hàng xóm láng giềng.

Tỷ lệ không mong muốn ở nữ giới (11,1%) cao gấp đôi so với nam giới (4,9%), điều này cho thấy có sự khác biệt rõ rệt trong mong muốn của hai giới, trong khi nam giới có mong muốn con cái quan tâm là 72,2% còn nữ giới chỉ có 65,6%.

Với nhóm tuổi 60-69 có tỷ lệ mong muốn con cái quan tâm 64,4% thấp nhất trong các nhóm, trong khi tỷ lệ không mong muốn lại cao nhất 12,2%. Ngược lại, với nhóm 70-79 thì tỷ lệ không mong muốn ở mức thấp nhất 4,5%. Nhưng với nhóm 80 tuổi trở lên thì mức độ mong muốn lại giảm nhẹ còn 68,8%, đồng thời tỷ lệ không mong muốn lại tăng lên 11,7%. Tỷ lệ mong muốn con cái quan tâm giảm nhẹ có thể phản ánh một trạng thái thích nghi mới, nơi người cao tuổi thu mình lại để giảm bớt gánh nặng cho con cháu.

Nhìn chung, kết quả trên cho thấy trình độ học vấn là nhân tố then chốt quyết định chiều sâu của nhu cầu tinh thần. Những người có học vấn càng cao càng đề cao giá trị cảm xúc. Ngược lại, nhóm học vấn thấp thường thể hiện sự thích nghi thông qua thói quen tự lực hoặc tìm kiếm sự an ủi từ mạng lưới láng giềng, cộng đồng. Bên cạnh đó yếu tố giới cũng thể hiện sự khác biệt khá rõ trong mong muốn được con cái quan tâm của hai giới, khi nam giới có mong muốn cái quan tâm nổi trội hơn so với nữ giới.

Bảng 2: Nhu cầu được con cái quan tâm của người cao tuổi tương quan theo trình độ học vấn, giới tính, nhóm tuổi (%)

Yếu tố	Thường xuyên hỏi thăm, trò chuyện	Dành thời gian gặp gỡ trực tiếp	Tâm sự, chia sẻ khi buồn, cô đơn	Tôn trọng và lắng nghe ý kiến	Quan tâm đến sức khỏe và tinh thần
Trình độ học vấn					
Tiểu học trở xuống	66,4	44,8	27,6**	36,2***	50,0*
Trung học cơ sở	74,4	43,6	41,3**	43,6***	50,2*
Trung học phổ thông trở lên	70,2	34,7	29,8**	21,8***	63,7*

Giới tính					
Nam	65,0*	35,7**	33,5	33,8	48,9*
Nữ	78,1*	47,7**	38,0	40,1	57,3*
Nhóm tuổi					
Nhóm 60-69 tuổi	66,1	47,2	44,4**	41,1*	56,7
Nhóm 70-79 tuổi	73,6	38,2	32,6**	32,3*	50,0
Nhóm 80 trở lên	77,9	42,9	27,3**	45,5*	57,1

Ghi chú: Mức ý nghĩa thống kê * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Nguồn: Số liệu nhiệm vụ cơ sở năm 2026

Trình độ học vấn là nhân tố có mối quan hệ chặt chẽ nhất với nội dung “tôn trọng và lắng nghe ý kiến” ($p < 0,001$). Điều này phản ánh với người cao tuổi sự quan tâm không chỉ dừng lại ở việc phụng dưỡng đơn thuần mà còn là nhu cầu được tôn trọng và lắng nghe ý kiến (Lê Minh Phong, 2025). Cùng với đó là những người có tri thức cao khao khát được con cái đối thoại bình đẳng để khẳng định giá trị “có ích” của bản thân (Nguyễn Thị Hoài Châu, 2020).

Ở các nội dung thì người cao tuổi nữ luôn có tỷ lệ mong muốn cao hơn so với người cao tuổi nam. Điều này cho thấy sự trái ngược so với kết quả ở Bảng 1. Đặc biệt là nhu cầu “thường xuyên hỏi thăm” (78,1%) và “gặp gỡ trực tiếp” (47,7%). Điều này cho thấy phụ nữ đề cao sự hiện diện và tương tác bằng lời nói.

Nhu cầu tâm sự, chia sẻ khi buồn, cô đơn có tỷ lệ lựa chọn thấp nhất ở tất cả các nhóm, đặc biệt giảm sâu ở nhóm trên 80 tuổi (27,3%). Điều này phản ánh rào cản tâm lý người cao tuổi ngại chia sẻ những góc tối của cảm xúc vì không muốn tạo áp lực tinh thần cho thế hệ trẻ (Lê Thế Vững, 2022).

5. Kết luận

Nghiên cứu về mong muốn chăm sóc đời sống tinh thần của người cao tuổi trong bối cảnh già hóa dân số nhanh chóng tại Việt Nam cho thấy một sự chuyển dịch sâu sắc trong quan hệ gia đình. Trong đó nhu cầu được quan tâm tinh thần là khao khát thường trực và ở mức cao. Với 68,8% người cao tuổi mong muốn sự chăm sóc từ con cái, ưu tiên hàng đầu là thăm hỏi và trò chuyện 71,7%, có thể thấy sự chuyển dịch rõ rệt từ kỳ vọng vật chất sang kết nối cảm xúc.

Tài liệu tham khảo

- Lê Thị Hồng Hải (2013). *Báo cáo Hội thảo khoa học thực trạng thu nhập và mức sống*. Viện Nghiên cứu Người cao tuổi Việt Nam.
- Lê Minh Phong (2025). Giá trị của “đạo hiếu” trong đời sống đạo. *Tạp chí Nghiên cứu Phật học*, (1).
- Lê Ngọc Lân, Nguyễn Hữu Minh, & Trần Quý Long (2011). *Các mối quan hệ trong gia đình Việt Nam*. Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch, Viện Gia đình và Giới, UNICEF Việt Nam.
- Lê Thế Vững (2022). Đời sống tinh thần của người cao tuổi ở Đồng bằng sông Cửu Long. *Đặc san Khoa học xã hội vùng Nam Bộ*, 57–66.
- Minh Nguyệt (2024, 12 tháng 3). *Tôi 59 tuổi, có một con trai, tôi đã lên kế hoạch tự lo khi về già: Không sống cùng con trai, tiết kiệm tiền để vào viện dưỡng lão!*. CafeF. <https://cafe.f.vn>
- Mộc Thanh (2026). *Tâm lý học: Sau tuổi 50, nhiều cha mẹ mới cảm nhận rõ sự khác biệt khi nuôi con trai và con gái*. <https://afamily.vn/tam-ly-hoc-sau-tuoi-50-nhieu-cha-me-moi-cam-nhan-ro-su-khac-biet-khi-nuoi-con-trai-va-con-gai-236260701110240903.chn>
- Mỹ Hạnh (2024). *Hạnh phúc tuổi già: Cậy con trai hay con gái?* Tia Sáng. <https://tiasang.com.vn/hanh-phuc-tuoi-gia-cay-con-trai-hay-con-gai-5037289.html>.
- Nguyễn Thành Trung (2008). Vai trò của gia đình trong việc chăm sóc người cao tuổi ở đô thị hiện nay. *Tạp chí Nghiên cứu Con người*, (3), 36.
- Nguyễn Thảo (2021). *Thế hệ người cao tuổi không sống cùng con cháu*. VietNamNet. <https://vietnamnet.vn/the-he-nguoi-cao-tuoi-khong-song-cung-con-chau-778034.html>
- Nguyễn Thị Lan (2023). *Quan niệm về giá trị con cái trong gia đình hiện nay: Trường hợp Thành phố Hà Nội* [Luận án Tiến sĩ Xã hội học].
- Phan Thị Luyện (2020). Thực hiện nghĩa vụ của con đối với cha mẹ. *Nghiên cứu Gia đình và Giới*, 30(3), 78–88.
- Phan Thuận (2020). Đời sống của người cao tuổi ở Đồng bằng sông Cửu Long trong bối cảnh già hóa dân số. *Tạp chí Khoa học xã hội*, (260), 24–34.
- Trần Thị Minh Thi (2016). Hỗ trợ kinh tế giữa người cao tuổi và con cái trong gia đình Việt Nam hiện nay. *Tạp chí Khoa học xã hội Việt Nam*, (109), 43–54.
- UNFPA Việt Nam (n.d.). *Già hóa dân số*. <https://vietnam.unfpa.org/vi/topics/gi%C3%A0-h%C3%B3a-d%C3%A2n-s%E1%BB%91>.